

поетичного тексту. У центрі дослідження опинилися не тільки тотожні лексичні повтори, але й такі повторні номінації, що дозволяють акцентувати певні семи, уникаючи при цьому дослівних повторювань. Саме набори спільнокореневих, синонімічних, антонімічних, паронімічних, тематично близьких та дейктичних слів увиразнюють певний смисл, підкреслюючи щось важливе і разом з тим не повторюючись. У статті детально описано випадки синонімічного, тавтологічного, антонімічного, паронімічного, тематичного та дейктичного повторів; встановлено їх експресивно-стилістичні та формально-граматичні функції на рівні цілого художнього тексту. Доведено, що саме повторна номінація є найвиразнішим засобом забезпечення локальної зв'язності тексту в ахматовській ліриці.

Ключові слова: текст, поетичне мовлення, повторна номінація, категорія зв'язності.

Prymachok Oksana. Means of Repeated Nomination in Anna Ahmatova's Lyric Poetry. The article is dedicated to the particular kinds of lexicological repetition as one of the means of connectedness in A. Achmatova's lyrics. Various means of repeated nomination in Anna Ahmatova's lyric poetry are investigated in the article. It has been found out that these means are divided into two types: informative – expressive and formal, they carry out a principal function – they represent the category of text connectedness. The types of lexicological and semantic repetition that uses for connectedness between the components of the text were determined. Main attention is paid to the repeated nominations, which allow to point out proper lexical units and to avoid direct word-for-word recurrences. Different recurrences of the same root words, synonyms, antonyms, paronyms, thematic and pronouns repetitions are described in details. Their stylistic and nominally-grammatical functions are established. It is proved that repeated nomination is the brightest means which guarantees local connectedness of the text in Ahmatova's lyric poetry.

Key words: text, poetic speech, repeated nomination, the category of connectedness.

УДК 811.112.2'373.7

Оксана Рогач

ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ СТЕРЕОТИПНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ХАРАКТЕР ЛЮДИНИ

Стаття присвячена виявленню структурно-семантичних особливостей фразеологічних одиниць англійської мови, які використовуються на позначення найтиповіших рис характеру британців, що формуються під впливом різноманітних екстралінгвальних факторів, серед яких основну роль відіграють історичні умови розвитку та становлення англійського етносу, економічні об-

ставини, міжнародне становище; встановленню типових структурних та комунікативних типів таких фразеологічних одиниць, серед яких превалюють фразеологічні одиниці, які мають структуру простого чи складносурядного речення і використовуються у дійсному або наказовому способі і носять повчально-моралізаторський характер; виокремленню позамовних факторів, що впливають на формування характеру особистості типового англійця; простеженню зв'язку та залежності змісту аналізованих паремій від системи національних цінностей, традицій та звичаїв британського етносу, у системі яких диференційними виступають мудрість, стриманість, толерантність, гідність, показна байдужість, вміння програвати; визначенню основних типів системних зв'язків між фразеологічними одиницями, які виступають у ролі синонімів чи антонімів; вивченню таких явищ у системі фразеології, як варіативність та еліптичність.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, тип, паремія, характер, особистість, структура, стереотип, екстралінгвальні фактори.

Постановка наукової проблеми та її значення. Стаття присвячена розгляду проблем вторинної номінації засобами фразеологічного фонду англійської мови, які становлять невід'ємну складову національної картини світу британців.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Пропонована розвідка виконана в руслі фразеологічних студій, присвячених вивченню актуальних питань вторинної номінації, яким займається низка вітчизняних та зарубіжних науковців: Б. Ажнюк, В. Телія, І. Олійник, М. Сидоренко, В. Bryson, R. Fergusson, T. Gamble, M. Gamble, J. Green, A. Miall, L. Rosenfeld L., T. Plax, M. Singer та інші.

Мета і завдання статті. Основним завданням цієї розвідки є встановлення структурних та комунікативних типів фразеологічних одиниць, які використовуються для номінації найтиповіших рис характеру представників британської етнічної спільноти, а також виявлення екстралінгвальних факторів, які впливають на формування характеру особистості. Як зазначає Б. М. Ажнюк, «нові можливості у вивченні мовних знаків як однієї з форм відображення етнічної самобутності народу, його історії і культури, відкриваються у зв'язку із виникненням і розвитком континентної теорії слова (термін В. М. Верещагіна)» [1, с. 5].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Фразеологічні одиниці та паремії англійської мови слугують потужним засобом відображення узагальнених уявлень і переконань англійців про сутність характеру людини, а також вказують на основні фактори, що впливають на його формування. За визначенням Oxford Advanced Learner's Dictionary (OALD) *character* –

«це ментальні чи моральні якості, які роблять людину, групу чи націю відмінною від інших» [5, с. 188]. Наприклад, *What does her handwriting tell you about her character? The British character is said to be phlegmatic* [5, с. 188].

На думку Ентоні Майела (Antony Miall), основними складниками характеру англійців є поміркованість, пуританство, стриманість, певна зверхність, гідність, невпевненість, сентиментальність та винахідливість. Ентоні Майел звертає увагу на те, що «...традиційна англійська постава включає в себе високо підняту голову, стиснуту верхню губу та виставлену вперед праву ногу. Така постава робить процес комунікації надзвичайно складним і виключає будь-яку інтимізацію під час спілкування» [4, с. 10]. Щодо пуританізму, то він завжди займав значне місце в культурі англійців, оскільки протягом багатьох століть сповідувались ідеї про те, що *Silence is golden, Empty vessels make the most noise, You are not put on this earth to enjoy yourself* [4, с. 10]. Англійці переконані, що за дотримання суворої етики в роботі, а також різноманітні обмеження, на які вони ідуть, вони будуть відзначені чи одержать певні винагороди.

Ще однією генералізованою рисою характеру англійців є їхня поміркованість. Дослідники звертають увагу на те, що, якщо існує одна спільна риса, яка відрізняє англійців від інших націй, то це їхня помітна поміркованість. Англійці не сприймають надмірності в емоціях, непристойних жартах, розказаних на загаль, напоях, публічному обговоренні грошей тощо. Для англійців єдиним прийнятним способом поведінки практично в усіх ситуаціях є прояв апатичної байдужості майже до всього, хоча внутрішньо вони можуть переживати широкий спектр емоцій.

Наступна риса національного характеру англійців пов'язана з поведінкою, яка в англійській науковій літературі визначається як *a good sport*. Така модель поведінки передбачає демонстрацію певної байдужості чи легкості не тільки під час спортивних змагань, але й в інших життєвих ситуаціях, які передбачають конкуренцію. Крім того, справжній англієць повинен не тільки вміти гідно грати, але й програвати також.

Ще одна риса національного характеру англійців пов'язана з внутрішньою невпевненістю, яка зазвичай приховується за поверхневою байдужістю чи стриманістю.

Варто звернути увагу на те, що, як зазначає Ентоні Майел, «...англійці тяжіють до сентиментів, які пов'язані, в першу чергу з

гострим відчуттям історії, оскільки імперіальне минуле було багатим на переможні й визначні події» [4, с. 12]. Цим пояснюється традиційність та консерватизм англійців, які вважають, що «*If it was good enough for my grandfather/grandmother, it's good enough for me*» [4, с. 13].

Англійців мають певні стійкі переконання, що стосуються основних факторів, які впливають на формування характеру людини – спадковість, обране ім'я, оточення тощо. Подібно до інших націй, англійці переконані, що основним фактором, який визначає характер людини є спадковість. Наприклад, *We may not expect a good help from an ill dog* [2, с. 23], *The tod's (fox) bairns are ill to tame (break)* [2, с. 23], *Eagles do not breed doves* [2, с. 23], *Of an evil crow, an evil egg* [2, с. 23], *He that comes of a hen, must scrape* [2, с. 23], *The litter is like to the sire and dam* [2, с. 23], *The apple never falls far from the tree* [2, с. 23], *Of a thorn springs not a fig* [the proverb is based on Mathew 7:16–18] [2, с. 23], *One cannot gather grapes of thorns or figs of thistles* [2, с. 24], *No good apple on a sour stock* [2, с. 24], *Of an evil grain, no good seed can come* [2, с. 24], *What is bed in the bone will come out in the flesh* [2, с. 24], *Blood will tell* [2, с. 24]. Як бачимо з прикладів, спільним у семантиці цих одиниць є вказівка на подібність дітей на своїх батьків та зумовленість характеру дитини спадковістю. Проте існують винятки, на що вказують наступні паремії: *A wise man commonly has foolish children* [2, с. 24], *Many a good cow has an evil calf* [2, с. 24].

Значущим фактором впливу на формування характеру вважають ім'я, яке батьки обирають для своєї дитини: *Names and natures do often agree* [2, с. 24]. Незаперечним є також вплив оточення та середовища, у яких виховується молода людина, а також освіта та життєвий досвід: *A man's studies pass into his character* [2, 24], *The cask savours of the first fill* [2, с. 24].

Характер та вдача належать до тих характеристик особистості, які важко приховати чи змінити. Наприклад, *He that is born a fool is never cured* [2, с. 24], *Send a fool to the market, and a fool he will return again* [2, с. 24].

Показовим в описі та поясненні характеру особистості є використання представників флори та фауни, що не лише образно-метафорично передають зміст тієї чи іншої особистості, але й вказують на тісний зв'язок світу людини та природи. Наприклад, *If an ass goes a-travelling, he will not come home a horse* [2, с. 24], *Travellers change climates, not conditions* [character] [2, с. 24], *It is harder to change human*

nature than to change rivers and mountains [2, с. 24], *You can drive out nature with a pitchfork, but she keeps on coming back* [2, с. 24], *Cut off a dog's tail and he will be a dog still* [2, с. 24], *Reek comes aye down again however high it flees* [Reek means smoke] [2, с. 24].

Щодо структурної організації паремій, які використовуються на позначення диференційних ознак особистості, то загалом вони організовані як складносурядні речення, а значна частина з них має пропозиційний характер. Проте трапляються і прості розповідні речення, або ж імперативи. Наприклад, *Bring a cow to the hall and she'll run to the byre* [2, с. 24], *The leopard cannot change his spots* [2, с. 24], *Black will take no other hue* [2, с. 24], *You cannot make a silk purse out of a sow's ear* [2, с. 24], *You cannot make a crab walk straight* [2, с. 24], *What can you expect from a pig but a grunt?* [2, с. 25], *An ape's an ape, a varlet's a varlet, though they be clad in silk or scarlet* [2, с. 25], *Fire cannot be hidden in flax* [2, с. 25], *Nature and the sin of Adam can ill be concealed by fig leaves* [2, с. 25].

Варто зазначити, що досить типовими є еліптичні конструкції, у яких опущений той чи інший член речення, проте загальний контекст дозволяє відтворити первинний контент. Наприклад, *The frog cannot out of her bog* [2, с. 24], *The fox may grow grey, but never good* [2, с. 24], *The wolf may lose his teeth, but never his nature* [2, с. 24].

Ще однією диференційною ознакою аналізованих фразеологічних одиниць є варіативність їхніх компонентів: *Once a knave, always a knave* [Variants of this proverb substitute «bishop, devil, parson/priest, priest, thief, whore» for «knave»] [3, с. 24].

Варто зауважити, що на зміст зазначених вище фразеологічних одиниць та частотність їхнього використання значний вплив має система національних цінностей британців, особливості національної концептуальної картини світу, а також історичний досвід, звичаї і традиції британців.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. До найтипівіших рис характеру британців відносимо стриманість, поміркованість, традиційність, вміння гідно програвати, а також незмінність чи стійкість характеру, його спадковість, залежність від імені, оточення, середовища, освіти. За структурними ознаками фразеологічні одиниці, які використовуються на позначення характеру людини, належать до простих речень, наративів чи імперативів, або ж складносурядних речень із пропозиційною семантикою. Результати цієї розвідки роз-

ширять спектр знань про прототипні та стереотипні уявлення британців про характер людини, а також ступінь відображення у досліджуваних одиницях системи національних цінностей британської етнічної спільноти.

Джерела та література

1. Ажнюк Б. М. Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні / Б. М. Ажнюк. – К. : Наук. думка, 1989. – 136 с.
2. Fergusson R. The Penguin Dictionary of Proverbs / R. Fergusson. – London : Allen Lane, 1983. – 331 p.
3. Green J. Words Apart. The Language of Prejudice / J. Green. – London : Kyle Cathie LTD, 1996. – 383 p.
4. Miall A. The Xenophobe's Guide to the English / A. Miall. – UK : Ravette Publishing, 1993. – 64 p.
5. Oxford Advanced Learner's Dictionary. – Oxford : Oxford University Press, 1994. – 1545 p.

Рогач Оксана. Лексико-фразеологические средства вербализации стереотипных представлений о характере человека. Стаття посвящена виявленню структурно-семантичних особливостей фразеологічних одиниць англійського мови, які використовуються для позначення найбільш типових чорт характеру британців, формуються під впливом різноманітних екстралінгвальних факторів, серед яких основну роль грають історичні умови розвитку і становлення англійського етносу, економічні обставини, міжнародне положення; установленню типових структурних і комунікативних типів таких фразеологічних одиниць, серед яких преобладають фразеологічні одиниці, які мають структуру простого або складно-з'єднаного речення, використовуються в поведінковому або наказовому нахилі і несуть поучительно-моралізаторський характер; виділенню мовозовнісних факторів, які впливають на формування характеру особистості типового англичанина; прослідкуванню зв'язів і залежності змісту аналізованих паремій від системи національних цінностей, традицій і обрядів британського етносу, в системі яких диференціальними виступають мудрість, сдержанність, толерантність, гідність, показне байдужість, вміння програвати; визначенню основних типів системних зв'язів між фразеологічними одиницями, які виступають в ролі синонімів або антонімів; вивченню таких явищ в системі фразеології, як варіативність і еліптичність.

Ключевые слова: фразеологічна одиниця, тип, паремія, характер, особистість, структура, стереотип, екстралінгвальні фактори.

Rogach Oksana. Lexico-Phraseological Means of Verbalization of the Stereotypical Images of a Person's Character. The article deals with the structural and semantic peculiar features of the phraseological units of the English language that are used to nominate the most typical features of character of the Britons such as wisdom, dignity, tolerance, indifference, an ability to be a good loser; with the

typical structural and communicative types of such phraseological units among which the main ones are simple and composite sentences; with extralinguistic factors that influence the formation of a person's character where the main role is played by historical factors, economic conditions, international position etc.; with finding out the connection and dependence of the content of the analyzed phraseological units on the system of national values, traditions and customs of the British ethnic community. A special attention has been paid to the structural types of the phraseological units, their communicative types from the point of view of pragmatics as well as to such phenomena as phraseological synonyms, antonyms, variants, ellipsis.

Key words: phraseological unit, type, proverb, character, personality, person, structure, stereotype, extralinguistic factors.

УДК 811.161.2'367

*Марія Фенко
Зоряна Мацюк*

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНА КАТЕГОРІЯ ПРИЧИНИ У ФУНКЦІЙНІЙ ПАРАДИГМІ ПРИСЛІВНИКА

Статтю присвячено розгляду проблеми периферійного статусу прислівника як самостійної частини мови та його функційного потенціалу в семантико-синтаксичній структурі речення. Студію зорієнтовано на дослідження семантичної категорії причини, що позначає дію чи явище, які стають мотивом інших подій або явищ. Прислівник, функціонуючи в семантико-синтаксичній структурі речення як причинова синтаксема, зумовлює існування власної каузальної парадигми. Відповідно зроблено спробу цілісного аналізу структурно-семантичних особливостей причинових прислівників, їх систематизації та опису. Прислівник, функціонуючи в семантико-синтаксичній структурі речення як каузальна синтаксема, зумовлює існування власної причинової парадигми. У дослідженні запропоновано класифікацію прислівникової парадигми категорії каузальності. Правомірно виокремлено два різновиди граем: граеми власне причини; аналітичні граеми з каузальною семантикою.

Ключові слова: категорія, парадигма, граема, семантика, каузативність, прислівник, причина, семантико-синтаксична структура речення.

Постановка наукової проблеми та її значення. Мова – складна, динамічна, різнорівнева система. У сучасній українській літературній мові виділяють фонологічний, морфологічний, лексико-семантичний і синтаксичний рівні. Історія осмислення кожного з яких та їхня